

להשקיע בבניינים או אנשים?

Category: דברים, דברים

בברירה הכואבת בין הבית הכי קדוש לעם הכי קדוש, אלוקים בוחר בנו. מיוחד לפרשת דברים ותשעה באב.

מי רצה שהמקדש ישרף

בכל שנה מבקרים מיליוני תיירים ברובע היהודי של העיר פראג שהוא למעשה אחד מאתרי התיירות הפופולאריים ביותר באירופה.

במלחמת העולם השנייה רוב בתי הכנסת באירופה נשרפו ונחרבו על-ידי הנאצים ימ"ש. כך קרה גם לכל הגטאות והשכונות היהודיות שהגרמנים הגיעו אליהם, אולם ברובע היהודי של פראג הם לא נגעו.

מדוע? משום שהיטלר תכנן להפוך את פראג למוזיאון של העם היהודי ולהציג בה את העם היהודי שחי אי-פעם בעבר לפני השואה. הוא רצה שפראג תספר את סיפורו של העם היהודי שנכחד ל"ע, כפי שהוא היה בטוח שהוא מתפטר ממנו לחלוטין היל"ת רח"ל. לכן הוא הורה שלא לגעת בבניינים של הרובע היהודי בפראג.

אנו עומדים לפני יום תשעה באב, היום שבו נשרף בית המקדש. אחד המקורות המפורטים שבו מסופר על המלחמה של עם ישראל ברומאים בשלושת השנים, מ-67 למספרם עד שנת 70 שבו נחרב בית המקדש, זהו ספר "מלחמות היהודים".

את הספר כתב יוסף בן מתתיהו, יוספוס פלביוס, יהודי שנפל בשבי הרומאים והעלה על הכתב את ההיסטוריה של החורבן. חוקרים רבים סבורים שאי אפשר להאמין לסיפוריו ולתיאוריו, משום שהוא עבד בשירות הרומאים ובוודאי שינה מן האמת כדי להוציא את הרומאים "טובים" בסיפור הזה של החורבן.

לעומתם, כותב הרבי באחד ממכתביו כי "רוב המבקרים החפשים משמיצים אותו ורוב היראים משבחים אותו ומתרצים מש"כ בשבח הרומאים וכדומה מפני שהיה בשבי שלהם וחשוב בעיניהם ורצה לבטל גזרות על היהודים וכיו"ב".

על יום תשעה באב מספר יוסף בן מתתיהו בספרו, שכאשר המלחמה בתוך ירושלים כבר היתה בעיצומה, טיטוס כינס את "מועצת המלחמה" לאסיפה כדי לדון מה לעשות עם בית המקדש, האם להחריב אותו או להשאיר אותו על מכונו (הוא מספר שבין היועצים באסיפה נכח יהודי אחד ממצרים שאביו תרם את הזהב כדי לחפות בו את שערי בית המקדש, והבן היה מאלו

שהחריבו את ירושלים).

חלק מהאלופים טענו שהיהודים לא ייכנעו כל עוד בית המקדש עומד על תלו, ולכן צריך לנקוט "נוהג מלחמה", כלומר, נכנסים ומחריבים את הכל ומשאירים אדמה חרוכה. לעומתם, היו שסברו שלא כדאי להחריב את בית המקדש. אם יחריבו את בית המקדש [?] כך הם טענו [?] הרומאים יצאו ה"רעים" בעיני כולם, אך אם ישאירו אותו הם ייראו בעיני כולם כאנשים טובים והגונים שלא היה להם אינטרס להחריב את בית המקדש אלא רק לדכא את המרד. הם הוסיפו שאם היהודים ישתמשו בבית המקדש כמבצר כדי ללחום ממנו ברומאים [?] אזי יצטרכו להחריב אותו בלית ברירה, והאשמה תיפול על היהודים עצמם שאילצו את הרומאים לעשות זאת.

טיטוס עצמו סיכם את האסיפה ואמר שהוא לא מעוניין 'להעניש' את הבניין היפה הזה בגלל בני אדם שעשו עוול ומרדו בו. ואפילו אם היהודים יילחמו מתוכו [?] הוא בשום אופן לא יחריב את בית המקדש. הוא טען שחורבן בית המקדש יגרום הפסד לרומאים, ואילו אם הבית יעמוד על תלו [?] הוא יפאר את שלטונו.

בסופו של דבר, החיילים הרומאים שלחמו בירושלים הותקפו בידי חיילים יהודים. מתוך כעס חייל רומאי זרק גץ על בית המקדש והדליק את האש, חבריו התלהבו ובחמת זעם החריבו את בית המקדש (בחז"ל אין התייחסות מפורשת לנושא הזה).

הרי לנו שכבר הרבה לפני היטלר, גם לטיטוס היה רעיון להכחיד את עם ישראל רח"ל היל"ת אבל בד-בבד ביקש לשמר את הבניינים היפים שלהם.

הכרעה קשה

הגמרא במסכת קידושין (לא, ב) מספרת על בנו של רבי אבהו, ששמו היה אבימי, שזוהר מאד בכיבוד אביו. מסופר שפעם אביו ביקש ממנו כוס מים ועד שהוא חזר עם המים [?] אביו נרדם. אבימי היה כל כך זהיר בכיבוד אב, שהוא לא העיר את אביו אלא עמד לידו עם הכוס והמתין עד שאביו התעורר. בזכות המצוה הזאת הקב"ה עזר לו והאיר במוחו תירוץ לקושיה שהציקה לו זמן רב.

מה הייתה הקושיה שלו? בספר תהלים פרק ע"ט מופיע תיאור עצוב של חורבן בית המקדש. הפרק פותח במילים: "אלקים באו גוים בנחלתך טמאו את היכל קדשך שמו את ירושלים לעיים".

אבל הפרק הזה מתחיל במילים "מזמור לאסף". אבימי תמה מדוע הפרק הזה שמתאר את החורבן פותח במילה "מזמור" שמשמעותה שירה, בעוד שהוא היה צריך להתחיל במילים "קינה לאסף"?

באותם רגעים שהוא גחן לפני אביו עם כוס המים בידו, היתה לו סייעתא דשמיא ולפתע האיר ההסבר במוחו: "ודרש כך שאמר אסף שירה על שכילה חמתו בעצים ואבנים שבביתו ומתוך כך

הותיר פליטה בישראל שאלמלא כך לא נשתייר² וכו' (רש"י).

אבימי חידש ואמר שאנחנו מודים לה' שהחריב את בית המקדש והשאיר לפליטה את עם ישראל. כלומר, טיטוס רצה להשאיר בית המקדש ולהכחיד חלילה את עם ישראל כולו. אבל אנחנו מודים להקב"ה שהוא עשה בדיוק ההיפך: החריב את בית המקדש והשאיר את עם ישראל לפליטה.

בפרשתנו, פרשת דברים, אנו קוראים את תיאורו של משה על המרגלים, ואז משה מוסיף ואומר "גם בי התאנף ה' בגללכם לאמר גם אתה לא תבוא שם" (דברים א, לז).

עד הפרשה הזאת למדנו שמה לא נכנס לארץ ישראל בגלל שהיא הכה את הסלע. ואילו כאן משה אומר שהסיבה שהוא לא נכנס לארץ היא "בגללכם"³ בגלל חטא המרגלים.

מקשה האור החיים על הפסוק: מה קשור חטא המרגלים לכך שמה לא נכנס אל הארץ? ומסביר: "על פי דבריהם ז"ל שאמרו בפסוק ויבכו העם בלילה וגו' קבעו בכיה לדורות כי ליל תשעה באב היתה שבו נחרב הבית, ואמרו עוד שאם היה נכנס משה לארץ והיה בונה בית המקדש לא היה הבית נחרב שאין אומה ולשון נוגעת בו, ואמרו עוד בפסוק מזמור לאסף ז"ל קינה מבעי ליה אלא על שהשליך חמתו על עצים ואבנים, מעתה אם היה נכנס לארץ והיה בונה בית המקדש ולהשליך חמתו עליו לא אפשר כנזכר ויחר אף ה' בשונאי ישראל ויהיה כליונם במקום חורבן הבית לזה גזר ה' בגזרת המרגלים גם על משה שימות במדבר".

ידוע ש"מעשה ידי משה נצחיים"⁴ כל מעשיו של משה רבינו נשארים לעד. לדוגמה, עד עצם הזה מחפשים את ארון הברית, ואף אחד לא מעלה על דעתו שזה נשרף או נהרס, משום שכולם יודעים שכל מה שמה עשה בידיו יש לו את הכוח להישאר לצמיתות. הקב"ה ידע שאם משה יכנס לארץ ישראל ויבנה את בית המקדש, הרי יבוא יום שבני ישראל יחטאו והם יצטרכו להיענש על כך. אם לא יוכלו להחריב את בית המקדש⁵ הרי שעם ישראל עצמו ישלם את המחיר ח"ו.

לפיכך אמר הקב"ה למשה להישאר במדבר ואילו עם ישראל יכנס לארץ עם יהושע, ואז יהיה אפשר להקריב את בית המקדש עבור עם ישראל שיישאר לפליטה.

במה להשקיע

המורם מכל האמור: כאשר מתעוררת דילמה כלשהי בין השקעה בבניינים ובין אנשים⁶ התשובה היא ברורה: עם ישראל ויתר על הבניינים לטובת האנשים. יש הלכה מפורשת ברמב"ם שכל אחד חייב בעצמו לעזור בבניית בית המקדש, גברים ונשים, בגופם ובממונם.

אבל יש קבוצה אחת שהיא פטורה מבניין בית המקדש ואסור לה בכלל לעסוק בבניה⁷ אלו הן תינוקות של בית רבן, ילדים שלומדים תורה, שאסור בשום אופן לבטלם מלימוד התורה (רמב"ם הלכות בית הבחירה א, יב). ללמדנו, שלימוד תורה של ילדי ישראל חשוב יותר מבניין בית

המקדש, כלומר: תלמידים חשובים מבניינים.

במקום להשקיע את הכסף במוזיאונים ובבניינים מפוארים, צריך להשקיע אותו בבתי ספר יהודיים, כי אם אין גדיים אין תיישים.